

Kuzeydoğu, Kuzeybatı ve Güneybatı Grubu Türk Lehçelerinde Kullanılan “Sımak” Edatının Ekleşmesi*

*Döndü Nur TEMİZ***

ÖZ

Edat gibi bazı kelimelerin bir süreç dâhilinde ve çeşitli sebeplerle ekleştikleri bilinmektedir. Bu edatlar, hem fonetik hem de işlevsel farklılıklar göstererek fono-semantik başkalaşmaya uğrayabilir. Ya da çok fazla ses ve işlev değişikliğine uğramadan kelimeye ekleşebilir. Çalışmada Kuzeydoğu, Kuzeybatı ve Güneybatı grubu çağdaş Türk lehçelerinde kullanılan *sımak* “gibi” edatının yapım eki olarak ekleşmesi konu alınmıştır. Araştırmanın ana amacı daha önce edat iken ek haline dönüşen *sımak* “gibi” edatının eş zamanlı bir incelemesini yapmak ve çağdaş metinlerdeki biçimini, kullanımını örnekleri ile birlikte vermektir. *Sımak* “gibi” edatının; hangi lehçelerde ekleştiği, hangi lehçelerde bir edat olarak kullanılmaya devam edildiği sorusuna karşılaştırmalı bir cevap sunmak amaçlanmaktadır. Çalışmada ilk önce *sımak* “gibi” edatının etimolojisi ile ilgili görüşlere yer verilmiştir. Daha sonra edatın çağdaş lehçelerdeki biçimlerine ve kullanım örneklerine değinilmiştir. *Sımak* “gibi” edatının, Kuzeydoğu grubu lehçelerinden Altay ve Hakas Türkçelerinde; Kuzeybatı/Kıpçak grubu lehçelerinden Tatar, Kazak, Kırgız, Başkurt ve Karakalpak Türkçelerinde; Güneybatı/Oğuz grubu lehçelerinden ise sadece Türkmen Türkçesinde görüldüğü tespit edilmiştir. Bu lehçelerden ise sadece Altay, Hakas ve Türkmen Türkçelerinde ekleşmiştir. Diğer çağdaş lehçelerde ekleşme gerçekleşmemekte ve *sımak* “gibi” kelimesi edat olarak kullanılmaya devam edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ek, sımak edatı, ekleşme, gramerleşme, morfoetimoloji.

The Affixation of the Preposition "Sımak" Used in the Northeastern, Northwestern and Southwestern Group Turkish Dialects

ABSTRACT

It is known that some secondary words, such as prepositions, became affixes over a period of time for various reason within a process. These prepositions can undergo phono-semantic alteration by showing both phonetic and semantic differences. Or it can be added directly to the word without too much sound and meaning change. In the study, the addition of the preposition *sımak* "like" used in contemporary dialects as a constructional suffix is the subject. The main purpose of the research is to make a synchronic analysis of the preposition *sımak*, which turned into an affix while it was an independent word, and to present its form and usage in contemporary texts with examples. It is aimed to provide a comparative answer to the question of the preposition *sımak* "like", in which dialects it is added and in which dialects it continues to be used as a preposition. In the study, firstly, opinions about the etymology of the preposition *sımak* "like" are given. Then, the forms and usage examples of the preposition in contemporary dialects are mentioned. In the study, the preposition *sımak* "like" is used in Altai and Khakas Turkish from the Northeastern group dialects; In Tatar, Kazakh, Kyrgyz, Bashkir and Karakalpak Turkish from the Northwest/ Kipchak group dialects; It has been determined that it is only seen in Turkmen Turkish from the Southwest/ Oghuz group

Atıf Bilgisi: Temiz, D. N. (2025). Kuzeydoğu, kuzeybatı ve güneybatı grubu Türk lehçelerinde kullanılan “sımak” edatının ekleşmesi. *Anadolu Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-8. Doi: <https://10.5281/zenodo.15769743>

* Çalışma; Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde 2023 yılında, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet HAZAR danışmanlığında hazırlanan “Türk Dilinde İkincil Kelimelerin Ekleşmesi” adlı doktora tezinden üretilmiştir.

** Bilim Doktoru, Millî Eğitim Bakanlığı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Düzce/ Türkiye, nurcaliskantemiz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3687-002X

dialects. Among these dialects, affixation only in Altai, Khakas and Turkmen Turkish. In other contemporary dialects, addition does not occur and continues to be used as a preposition.

Keywords: Suffix, preposition sımak, affixation, grammaticalization, morphoetymology.

Giriş

Dilin tarihi gelişimi ve değişimi sürecinde oluşan birçok gramerleşme örnekleri bulunmaktadır. Gramerleşme, sözlük birimin bağlı biçimbirimine dönüşmesi olayı olarak tanımlanabilir (Gökçe, 2013, s.262; Dilâçar, 1989, s.97; Vardar, 1980, s.59). Ancak daha az gramatikal olan bir unsurun daha çok gramatikal bir biçime gelmesi olayı da gramerleşme olarak adlandırılır (Kurylowicz, 1965, s.55-71). Dildeki kimi yapı taşları görevlerini ifa ettikten sonra bir süreç dâhilinde değişime uğrayabilir. Türk dilinde edatların, yardımcı fiillerin, kalıplaşmış ifadelerin, isimlerin ya da zamirlerin ilk görevlerini yerine getirdikten sonra zamanla bu görevlerinde değişime uğradıkları ya da görevlerine devam ederken başka bir görev daha üstlendikleri art zamanlı bir inceleme ile görülmektedir. Edatlar, yardımcı fiiller, isimler ya da zamirler gramerleşerek ekleşmektedir. Özellikle son çekim edatlarının ekleşmesi sık görünen bir morfoloji olayıdır. Louis Bazin, “*Türk Dillerinin Müsterek Tarafları ve Temayülleri*” adlı makalesinde yardımcı fiillerin birleşik kip çekimlerinde gramatikal işlev gördüğünü, zamirlerin şahıs eki olarak eklediğini, son çekim edatlarının ise ekleşme eğiliminde olduğunu belirtir (Bazin, 1988: 16-17). Sözlük birimin zamanla dil bilgisel bir işlev alması dilin yapısı ile ilgilidir. Çünkü dil sürekli bir şekilde değişime ve gelişime açıktır. Bu ekleşme süreci çok katmanlı bir süreçten geçmektedir. Diller gramerleşirken genel olarak anlamsızlaşma, kategorisizleşme ve ses kaybı gibi süreçlerden geçmektedir. İlk katman anlamsızlaşma sürecidir. Bu katmanda sözcük mana daralmasına veya sınırlandırılmasına uğramaktadır (Heine ve Kuteva, 2004, s.16-18). Kategorisizleşme süreci ise daha ağır gramatikal bir yapının daha hafif bir gramatikal biçime dönüşmesidir. Yani tam olarak ses açısından daha uzun bir yapının daha kısa bir yapıya dönüşmesi sürecidir (Heine ve Narrog, 2010, s.401-424). Son süreç ise ses kaybı sürecidir. Bu süreçte anlam kaybına uğrayan kelime ses kaybına da uğramakta hatta bu ses kaybı kısalma ya da yok olmaya kadar gidebilmektedir. Bu süreçleri *tur-* yardımcı fiilinin geniş zaman almış biçimini göz önünde bulundurarak özetlersek daha da somutlaşabilir. *Turur* yapısı zamanla gramerleşmiştir (Buran, 1996, s.207-214). *Tur-* fiili, anlamsızlaşma sürecinde iken gerçek anlamı daralır ve yardımcı fiil olarak kullanılmaya başlar. Kategorisizleşme sürecinde ise *turur* biçimi kısaltmaya uğrar: *-TUr/ -Tİr, -TU/ -Tİ/ -t* vs. Ses kaybı sürecinde tamamen yok olabilir. Nitekim *turur* biçimi Oğuz grubu lehçeleri gibi bazı çağdaş lehçelerde tamamen erimiştir. Gramerleşmenin genel anlamda iki özelliği bulunmaktadır. Bu özellikler “aynı anda var olma” ve “tek yönlülük” ilkeleridir. Aynı anda var olma ilkesi, dilde aynı zaman dilimi içinde bir kelimenin hem sözlükbirim olarak kullanılması hem de biçimbirimine dönüşmüş şeklinin kullanılması durumudur (Hopper ve Traugott, 2000, s.36; Demirci, 2008, s.460). Gramerleşme süreçlerine genel anlamda bakıldığında değişim sürecinin tek yönlü olduğu görülür. Sözlükbirim, biçimbirim dönüşükten sonra tekrar sözlükbirime dönüşmez. Fakat az da olsa bu durumun istisnaları bulunmaktadır. Bu duruma ise kelimeleşme denmektedir (Demirci, 2008, s.460). Aynı bir çalışma alanıdır.

Türk dilinde isimlerden sonra gelen ve ait olduğu isim ile cümledeki diğer sözcükler arasında türlü ilgiler kuran edatlar ekleşmeye çok müsait işlevsel birimlerdir. Eski Türkçedeki *uçun* edatı, Türkiye Türkçesindeki *için* edatı zamanla kendinden önceki kelimeye ekleşerek bir ek olarak görev yapmaya başlamıştır (Korkmaz, 1988, s.94). Yine aynı şekilde Eski Türkçedeki *birlen* edatı, Türkiye Türkçesindeki *ile* edatı çeşitli ses hadiseleri geçirerek ekleşmiş ve çekim eki olarak kullanılmaya başlanmıştır (Ergin, 1992, s.370). Türk dilindeki bazı edatlar hemen hemen tüm çağdaş Türk lehçelerinde ekleşmeye meyilli iken bazı edatlar ise sadece belli çağdaş Türk lehçelerinde ekleşme eğilimi gösterir. Örneğin *tapa* son çekim edatı sadece Tuva Türkçesinde ekleşmiştir (Koçoğlu Gündoğdu, 2018, s.720; Temiz, 2024, s.246).

Çalışmada bir sözlükbirim olan *sımak* “gibi” edatının ekleşmesi üzerine durulmuştur. Edat ekleşirken belli süreçlerden geçmiş, Başkurt Türkçesi gibi bazı çağdaş lehçelerde ise ses değişikliğine uğramıştır. Edat, ekleşirken ses değişikliğine uğramasına rağmen kendinden önceki kelime ile kullanıldığındaki işlevini korumuştur.

Sımak “gibi” edatı bazı çağdaş Türk lehçelerinde kullanılmaktadır. Edatın Eski Türkçede kullanımı bulunmamaktadır. Yong Song Li, *sımak* “gibi” edatını Uygur Türkçesinde kullanılan +*sıg*/+*sig* “gibi, benzer” eki ile ilgili görür (Li, 2004, s.405). Edatın hangi sözcük grubundan oluştuğunun bilinmediğini söyleyen Oruzbayeva ve Kудaybergenov gibi araştırmacılar da bulunmaktadır (Oruzbayeva ve Kудaybergenov, 1964, s.334). Tenişev ise edatın si- “benzetmek, andırmak” fiilinin –*mak* eki almış biçimi olduğunu düşünür (Tenişev, 1988, s.499). Mehmet Kara ise Türkmen Türkçesinde görülen +*cımak*/+*cimek* ekinin, +*si* eki ile +*mak* ekinin birleşmesinden meydana geldiğini söyler (Kara, 2005, s.9). Ancak araştırmacıların *sımak* “gibi” edatının ekleşmiş biçimi olan +*sımak*, +*simek*, +*zımak*, +*sımaḥ*, +*sımek*, +*zımaḥ*, +*zımek* isimden isim yapma eklerinin birleşik bir ek olduğunu düşünmeleri çok yerinde bir değerlendirme değildir. Bu eklerin birden fazla heceli olması, araştırmacıları eklerin birleşik bir ek olabileceği ihtimali üzerine yöneltmiştir. Ancak bu eklerin, *sımak* “gibi” edatından ekleşmiş olduğu gerçeği hem biçim olarak hem de mana olarak açıktır. Altay Türkçesinde ekin sadece kalın ünlülü biçimlerinin bulunması, ekin büyük ünlü uyumuna uymaması da ekin kelime kökenli olabileceğini akla getirir. *Sımak* “gibi” edatı, Altay Türkçesinde +*sımak*/+*zımak*, Hakas Türkçesinde +*sımaḥ*/+*sımek*/+*zımaḥ*/+*zımek* ve Türkmen Türkçesinde +*cımak*/+*cimek*/+*cumak*/+*cümek* biçiminde ekleşerek kullanılmaktadır. Edat, Tatar Türkçesinde *sımak*, Kazak Türkçesinde *sımaq*, Kırgız Türkçesinde *sımak*, Başkurt Türkçesinde *hımaq* ve Karakalpak Türkçesinde *sımaq* şeklinde ufak ses değişikliğine uğrayarak kendinden önceki kelime ile kullanıldığında aynı işlevde bulunmaktadır fakat bu lehçelerde ekleşme gerçekleşmemiştir. Edatın çağdaş lehçelerdeki biçimi ve kullanımı şu şekildedir:

Kuzeydoğu Grubunda “Sımak” Edatı

Altay Türkçesinde “sımak” edatı

Altay Türkçesinde *sımak* “gibi” edatı +*sımak*/+*simek*/+*zimek*/+*zımak* biçiminde yalın isimlere gelerek ekleşmiştir. Renk isimlerine gelerek benzerlik anlamı ifade eder: *aksımak* “aka benzeyen”, *kızılzımak* “kızılımsı”, *açuzımak* “acı gibi” vs. (Li, 2004, s.406; Alkaya, 2022, s.478; Kara, 2005, s.8; Dilek, 2007, s.11-72). Ekin sınırlı bir kullanımı vardır. Ek, +*sımak*/+*simek*/+*zimek*/+*zımak* olmak üzere dört biçimlidir.

Bügün ayas kün, teñeri prañay köksimek. “Bugün açık gün, gökyüzü büsbütün mavimtırak.” (Li, 2004, s.407)

Enirde Altın-köl kızılzımak öñdü. “Akşamleyin Altın-köl kırmızımtırak renkli.” (Li, 2004, s.407)

Hakas Türkçesinde “sımak” edatı

Hakas Türkçesinde *sımak* “gibi” edatı +*sımaḥ*/+*sımek*/+*zımaḥ*/+*zımek* biçiminde isimden isim yapım eki kategorisinde karşımıza çıkar. Edat, yalın isimlerin sonuna gelerek ekleşmiştir: *tuğanzımaḥ* “sevecen akrabalar”, *çöpsımek* “kolayca razı olan” (Li, 2004, s.406). Oldukça nadir kullanılan bir ektir. Ekin geniş ünlülü biçimleri yoktur. Sadece düz ünlülü biçimleri onun kelime kaynaklı olduğunun bir göstergesidir.

Kuzeybatı/ Kıpçak Grubunda “Sımak” Edatı

Tatar Türkçesinde “sımak” edatı

Tatar Türkçesinde *sımaḵ* edatı “gibi” yalın isimlerden sonra gelmektedir (Li, 2004, s.406; Alkaya, 2022, s.478). Edat diğer lehçelerde olduğu gibi Tatar Türkçesinde ekleşmemektedir.

Bäläkäy gñä lapaş sımaḵ cırgä Mähmüt atın tugardı. “Minicik uncu dükkânı gibi yere Mähmüt atının koşumunu çıkardı.” (Li, 2004, s.406)

Kazak Türkçesinde “sımaḵ” edatı

Kazak Türkçesinde *sımaḵ* edatı “gibi” Tatar Türkçesinde de olduğu gibi yalın isimlerden sonra gelmektedir (Li, 2004, s.406; Alkaya, 2022, s.478). Edat diğer lehçelerde olduğu gibi Kazak Türkçesinde ekleşmemektedir.

Şeşen sımaḵ birewi, söylep keled sapıdap. “Konuşmacı gibi biri hızlı ve yüksek sesle söyleyerek geliyor.” (Li, 2004, s.406)

Birin-biri kıymelep, tikesinen tik, kılkıyısқан bozbala sımaḵ jastar da tipti iyin tıresip, yesikti sindırıp baradı. “Birbirini itip, dimdik, çok narin delikanlı gibi gençler bile sıkışıp, kapıyı kırıp gidiyor.” (Li, 2004, s.405)

Kırgız Türkçesinde “sımaḵ” edatı

Kırgız Türkçesinde *sımaḵ* edatı yalın isimlerden sonra gelmektedir (Li, 2004, s.406; Alkaya, 2022, s.478). Edat, Kırgız Türkçesinde ekleşmeden kullanılmaktadır.

Akıl sımaḵ azırāk kep aytayın. “Öğüt gibi azıcık söz söyleyeyim.” (Li, 2004, s.406)

Karıyanın kebi oşo ak kuu sımaḵ biyikke, biyikke uçup ketkendey sezilçü. “İhtiyarın sözü, şu ak kuğu gibi yükseğe uçup gider gibi seziliyordu.” (Alkaya, 2022, s.480)

Başkurt Türkçesinde “sımaḵ” edatı

Başkurt Türkçesinde *sımaḵ* edatı, *hımaq* “gibi” şeklindedir. Edat, yalın isimlerden sonra ya da zamirlerin ilgi hâli eki almış biçiminden sonra karşımıza çıkar (Li, 2004, s.406; Alkaya, 2022, s.478). Edat benzerlik, karşılaştırma ya da yaklaşıklık fonksiyonlarında kullanılmaktadır. *Sımaḵ* “gibi” edatı Başkurt Türkçesine geçerken ses değişimine uğramıştır. Edatın ilk sesi /s/ sesi /h/ sesine dönüşmüştür. Türkçede /s/ sesi ile başlayan tüm kelimeler Başkurt Türkçesinde /h/ sesine dönüşür: *sen > hin* vs. Bu ses değişikliği Başkurt Türkçesinde karakteristiktir (Yazıcı Ersoy, 2007, s.760).

Mıjıp yürüyär, kütüwzägi qırğız quyzarı hımaq! “Sürüdeki Kırgız koyunları gibi kaynıyorlar!” (Aydiner, 2014: 158)

Gäräbä hımaḵ harı, huş yışlı yükä balı ilibızın törlö respublikalarına azatıla, sit ildärgä yibärilä. “Kehribar gibi sarı, hoş kokulu ıhlamur balı ülkemizin türlü cumhuriyetlerine gönderiliyor, yabancı ülkelere yollanıyor.” (Alkaya, 2022, s.478)

Karakalpak Türkçesinde “sımaḵ” edatı

Karakalpak Türkçesinde *sımaḵ* edatı yalın isimlerden ve isimlerin ilgi hâli eki almış biçiminden sonra kullanılmaktadır: *cigit sımaḵ* “yiğit gibi”, *cinli sımaḵ* “deli gibi” (Li, 2004, s.406; Alkaya, 2022, s.478). Edat, Karakalpak Türkçesinde ekleşmemektedir.

Urı bul sözden uyalğan sımaḵ bolıp şıǵıp ketti. “Hırsız, bu sözden utanır gibi olup çıkıp gitti.” (Alkaya, 2022, s.482)

Güneybatı / Oğuz Grubunda “Sımaḵ” Edatı

Türkmen Türkçesinde “sımaḵ” edatı

Sımak “gibi” edatı, Türkmen Türkçesinde +*cımak*/ +*cimek*/ +*cumak*/ +*cümek* şeklinde isimden isim yapım eki olarak görülür. Edat, Türkmen Türkçesinde ekleşerek nesneleri renk bakımından niteler ve nesnelerde rengin azlığını belirten anlamlar katar (Kara, 2005, s.9). Ekin bir başka görevi de eklendiği kelimenin başka bir nesnede az bulunduğunu bildirir: *kircimek* “kirlimsi, az kirli, kirli gibi”. Ek oldukça nadir kullanılmaktadır. Standart yazı dilinden daha çok konuşma dilinde kullanılır (Töre, 2021, s.44). Bu isimden isim yapım eki, ses değişikliğine uğrayarak *sımak* “gibi” edatından ekleşmiştir. Ekleşme sürecinin ne zaman başladığını tahmin etmek oldukça zordur. Fakat ek, ünlü uyumuna uymaktadır. Bu da edatın uzun zaman önce ekleştiğini düşündürür. *Sımak* “gibi” edatı Türkmen Türkçesine geçerken ses değişimine uğramıştır. Edatın ilk sesi /s/ önce /ç/ sesine dönüşmüş daha sonra da /c/ sesine dönüşmüş olmalıdır: /s/ > /ç/ > /c/. Çünkü Türkmen Türkçesinde /s/ sesinin direk /c/ sesine dönüşmesine rastlanılmamıştır. Ön sesteki /s/ sesi /ç/, /ş/ ve /z/ seslerine dönüşmektedir (Kara, 2007, s.243).

Ýaranyň ýerinde goýlan дренаždan bolsa, aram mukdarda **ganjymak**-iriňli suwuklygyň bölünip çykmaklygy anyklanyldy. “Yaranın yerine konulan drenajdan ise, orta miktarda kanlı irinli sıvının bölünerek çıktığı tespit edildi.” (Töre, 2021, s.44)

Çağdaş lehçelerde kullanılan benzerlik edatı olan *sımak* “gibi” edatının lehçelerdeki biçimi aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1. *Sımak* edatının çağdaş lehçelerdeki biçimi

<i>Sımak</i> edatının kullanıldığı tarihî ve çağdaş Türk lehçeleri	<i>Sımak</i> edatının tarihî ve çağdaş Türk lehçelerindeki biçimi	<i>Sımak</i> edatının ekleştiği tarihî ve çağdaş Türk lehçeleri
Altay Türkçesi	+ <i>sımak</i> / + <i>zımak</i>	X
Hakas Türkçesi	+ <i>sımaħ</i> / + <i>şimek</i> / + <i>zımaħ</i> / + <i>zimek</i>	X
Tatar Türkçesi	<i>sımak</i>	
Kazak Türkçesi	<i>sıma</i>	
Kırgız Türkçesi	<i>sımak</i>	
Başkurt Türkçesi	<i>hımaħ</i>	
Karakalpak Türkçesi	<i>sımaq</i>	
Türkmen Türkçesi	+ <i>cımak</i> / + <i>cimek</i> / + <i>cumak</i> / + <i>cümek</i>	X

Sonuç

Türk dili sondan eklemeli diller grubundadır. Bu yüzden eklerin yapısını ve kökenini bilmek önem arz etmektedir. Yeni eklerin iki veya daha fazla ekin birleşmesinden oluşabileceği gibi kelime kökenli olabileceği de unutulmamalıdır. Zira çalışmada verilen eklerin kökeni bir kelimedir. Bu kelime sözcük türü itibarı ile bir edat olabileceği gibi bir yardımcı fiil, bir isim de olabilir. Çalışmanın konusu olan edat Tatar Türkçesinde *sımak*, Kazak Türkçesinde *sımaq*, Kırgız Türkçesinde *sımak*, Başkurt Türkçesinde *hımaq* ve Karakalpak Türkçesinde *sımaq* biçiminde karşımıza çıkar. *Sımak* “gibi” edatı, Altay Türkçesinde +*sımak*/ +*zımak*, Hakas Türkçesinde +*sımaħ*/ +*şimek*/ +*zımaħ*/ +*zimek* ve Türkmen Türkçesinde +*cımak*/ +*cimek*/ +*cumak*/ +*cümek* biçiminde ekleşerek kullanılmaktadır. Edatın Altay Türkçesindeki ekleşmiş şekli sadece kalın ünlülüdür. Ek ünlü uyumuna henüz uymamaktadır. Bu da Altay Türkçesinde gramerleşme sürecinin Hakas Türkçesinden ve Türkmen Türkçesinden daha yeni bir süreç olduğunu düşündürür. Kelimeler gramerleşirken anlamsızlaşma, kategorisizleşme ve ses kaybı gibi süreçlerden geçmektedir. Bu süreçler anlamsızlaşma, kategorisizleşme ve ses kaybı sürecidir. İlk

katman anlamsızlaşma sürecinde kelime mana ya da işlev daralmasına veya sınırlandırılmasına uğrar. İkinci katman kategorisizleşme süreci ise daha ağır gramatikal bir yapının daha hafif bir gramatikal biçime dönüşmesi olayıdır. Son süreç ise ses kaybı sürecidir. Bu süreçte anlam kaybına uğrayan kelime ses kaybına da uğramakta hatta bu ses kaybı kısalma ya da yok olmaya kadar gidebilmektedir. *Sımağ* “gibi” edatı, bu gramerleşme sürecinin ilk aşamasındadır.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi’nde belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergede Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler başlığı altında açıklanan eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Etik kurul iznine gerek yoktur.

Yazarların Katkı Oranı

Makale yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması

Çalışmanın planlanmasında, yürütülmesinde ve raporlaştırılmasında bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Alkaya, E. (2022). Kuzey grubu Türk lehçelerinde edatlar. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aydiner, M. (2014). *Başkurt Türkçesinde edatlar*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bazin, L. (1988). *Türk dillerinin müşterek tarafları ve temayülleri*. Mehmet Akalın (Çev.), Tarihî Türk şiveleri, TKAE Yayınları.
- Buran, A. (1996). *Türkçede kelimelerin ekleşmesi ve eklerin kökeni*. 3. Uluslararası Türk Dili Kurultayı. TDK Yayınları.
- Demirci, K. (2008). Dilbilgiselleşme üzerine bir inceleme. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. 131-146.
- Dilâçar, A. (1971). Gramer: tanımı, adı, kapsamı, türleri, yöntemi, eğitimdeki yeri ve tarihçesi. *TDAY Belleten*, 19, 83-145.
- Ergin, M. (1992). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Yayınları.
- Gökçe, F. (2013). *Gramerleşme teorisi ve Türkçe fiil birleşmeleri*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Güner Dilek, F. (2007). Altay Türkçesi. A. B. Ercilasun (Ed.), *Türk lehçeleri grameri I* içinde (s. 11-72). Akçağ Yayınları.
- Heine, B. & Kuteva, T. (2004). *World lexicon of grammaticalization*. Cambridge University Press.
- Heine, B. & Narrog, H. (2010). *Handbook of linguistic analysis*. Oxford University Press.
- Hopper, P. J. & Traugott, E. (2000). *Grammaticalization*. Cambridge University Press.
- Kara, M. (2005). *Hakas Türkçesinde isim*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kara, M. (2007). Türkmen Türkçesi. Ahmet Bican Ercilasun (Ed.), *Türk lehçeleri grameri I* içinde (s. 231-290). Akçağ Yayınları.
- Koçoğlu Gündoğdu, V. (2018). Tuva Türkçesi grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1961). Uçun ~ üçün ~ için vb. çekim edatlarının yapısı üzerine. *TDAY-Belleten*, 9, 31-35.
- Kurylowicz, J. (1965). The evolution of grammatical categories. *Diogenes*, 13(51), 55- 71.
- Li, Y. S. (2004). Türk dillerinde sontakılar. Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi.
- Oruzbayeva, B. ve kудaybergenov, S. (1964). (Red.): Kırgız tilinin grammatikası. morfologiya, Frunze.
- Temiz, D. N. (2024). Ekleşen bir son çekim edatı: tapa>+DİvA/ +DUvA. *Gazi Türkiyat*, 34, 241-256.
- Tenişev, E. R. (1988). Sravnitel'no-istoričeskaya grammatika Tyurskih yazıkov (morfologiya). Moskva: Nauka.
- Töre, M. (2021). Türkmencenin türetim morfolojisi. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Vardar, B. (1980). Dilbilim ve dilbilgisi terimleri sözlüğü. TDK Yayınları
- Yazıcı Ersoy, H. (2007). Başkurt Türkçesi. A. B. Ercilasun (Ed), *Türk lehçeleri grameri I* içinde (s. 749-810). Akçağ Yayınları.

Extended Abstract

The formation of some structures in the language may change within a process after an event. It is seen with a continuous examination that the prepositions, auxiliary verbs, fixed expressions, nouns or pronouns in the Turkish language change in these duties after they are first fulfilled or take on another duty while continuing their duties. Prepositions, auxiliary verbs, nouns or pronouns become grammatical and become suffixes. Especially the suffixation of the final inflectional prepositions is a frequent morphological event. It is known that some secondary words, such as prepositions, became affixes over a period of time for various reason within a process. These prepositions can undergo phono-semantic alteration by showing both phonetic and semantic differences. Or it can be added directly to the word without too much sound and meaning change. In the study, the addition of the preposition *sımak* "like" used in contemporary dialects as a constructional suffix is the subject. The main purpose of the research is to make a synchronic analysis of the preposition *sımak*, which turned into an affix while it was an independent word, and to present its form and usage in contemporary texts with examples. It is aimed to provide a comparative answer to the question of the preposition *sımak* "like", in which dialects it is added and in which dialects it continues to be used as a preposition. In the study, firstly, opinions about the etymology of the preposition *sımak* "like" are given. Then, the forms and usage examples of the preposition in contemporary dialects are mentioned. In the study, the preposition *sımak* "like" is used in Altai and Khakas Turkish from the Northeastern group dialects; In Tatar, Kazakh, Kyrgyz, Bashkir and Karakalpak Turkish from the Northwest/ Kipchak group dialects; It has been determined that it is only seen in Turkmen Turkish from the Southwest/ Oghuz group dialects. Among these dialects, affixation only in Altai, Khakas and Turkmen Turkish. In other contemporary dialects, addition does not occur and continues to be used as a preposition. The subject of the study, the *sımak* particle, is encountered in the form of *sımak* in Tatar Turkish, *sımaq* in Kazakh Turkish, *sımak* in Kirghiz Turkish, *hımaq* in Bashkir Turkish and *sımaq* in Karakalpak Turkish. The *sımak* "like" particle is used as +sımak/ +zımak in Altai Turkish, +sımaḡ/ +sımek/ +zımaḡ/ +zımek in Khakas Turkish and +cımak/ +cimek/ +cumak/

+*cümek* in Turkmen Turkish. The affixed form of the preposition in Altai Turkish has only a back vowel. It does not yet comply with the affix vowel harmony. This suggests that the grammaticalization process in Altai Turkish is a more recent process than in Khakas Turkish and Turkmen Turkish. While words are being grammaticalized, they go through processes such as meaninglessness, decategorization and sound loss. These processes are meaninglessness, decategorization and sound loss processes. In the first layer meaninglessness process, the word undergoes a narrowing or limitation of meaning or function. The second layer decategorization process is the transformation of a heavier grammatical structure into a lighter grammatical form. The last process is the sound loss process. In this process, the word that loses meaning also loses sound, and this sound loss can even lead to shortening or disappearance. These brochures can be more concrete if we summarize them by considering the form of the auxiliary verb *tur*, which can take a present tense. It has been grammarized in the form of the *turur* structure. The *tur* verb, in the process of becoming meaningless, its real meaning narrows and it begins to continue as an auxiliary verb. In the process of decategorization, the *tur* form undergoes shortening: *-TUR/ -Tİr, -TU/ -TI/ -t* etc. The process of sound loss can be completely eliminated. In fact, the *tur* form has completely melted away in some contemporary calendars such as the Oghuz group dialects. Grammarization has two general characteristics. These characteristics are the principles of "simultaneous existence" and "unidirectionality". The principle of simultaneous existence is the situation of using both a lexeme and the transformed form of a morpheme at the same time in a place in the language. Grammaticalization processes are generally seen as a one-way process of change. After a lexeme is transformed into a morpheme, it does not transform back into a lexeme. However, there are exceptions to this situation, albeit few. This situation refers to lexification. The preposition *Sımağ* "like" is in the first stage of this grammaticalization process.